

## ABBASQULU BƏY ŞADLİNSKİNİN HƏRBİ FƏALİYYƏTİ

*Abbasqulu bəy Şadlinski Azərbaycan hərbi tarixində nizami ordu ilə partizan müharibəsini sintez edən nadir komandirlərdən hesab olunur. Onun qurduğu "Qırmızı Tabor" əslində bir ordu modeli idi. O, Vədidə elə bir müdafiə sistemi qurmuşdu ki, daşnak generalı Dro belə onun taktikasını etiraf etməyə məcbur olmuşdu.*

*Abbasqulu bəy Şadlinskinin hərbi yolu sadəcə bir əsgərin deyil, xalqın taleyini çiyinlərində daşıyan bir sərkərdənin yoludur. Onun hərbi xidmətləri həm çar Rusiyası, həm də Sovet Azərbaycanı dövründə yüksək qiymətləndirilmişdir.*

### 1. Hərbi Döyüş Yolu: Vədidən Naxçıvana

Abbasqulu bəyin döyüş yolu üç əsas mərhələyə bölünür:

- Vədi Müdafiəsi (1918–1920):** Erməni daşnak silahlı birləşmələrinin (Andranik, Dro və b.) Vədiyə hücumları zamanı yerli əhalidən ibarət könüllü dəstələr yaradaraq doğma torpaqlarını qorumuşdur. O, dağlıq relyefdən istifadə edərək "vur-qaç" taktikası ilə düşmənin nizami ordusunu iflic etmişdi.
- Naxçıvanın Xilasası (1920–1921):** Naxçıvanın daşnak işğalından təmizlənməsində Abbasqulu bəyin "Qırmızı Tabor"u həlledici rol oynamışdır. O, türk ordusu (Kazım Qarabəkir paşa) ilə koordinasiyalı hərəkət edərək bölgədə Azərbaycanın suverenliyini təmin etmişdir.
- İran Mühacirəti:** Siyasi təzyiqlər səbəbindən bir müddət İrana keçmiş, lakin Nəriman Nərimanovun şəxsi zəmanəti və dəvəti ilə yenidən Azərbaycana qayıdaraq xidmətini davam etdirmişdir.

### 2. "Qırmızı Bayraq" Ordeni (Azərbaycan SSR)

Abbasqulu bəy Şadlinskinin ən məşhur mükafatı **Azərbaycan SSR-in "Qırmızı Bayraq" ordenidir**. Bu orden o dövrdə göstərilən xüsusi igidliyə və hərbi rəşadətə görə verilən ən ali hərbi mükafat idi.

- Təqdimat:** 1921-ci ildə Naxçıvan cəbhəsində göstərdiyi qəhrəmanlığa görə şəxsən Nəriman Nərimanovun təşəbbüsü ilə verilmişdir.
- Əhəmiyyəti:** O, bu ordeni alan ilk azərbaycanlı hərbi xadimlərdən biridir. Ordenin üzərində inqilabi simvollarla yanaşı, Azərbaycanın milli koloriti də hiss olunurdu.

### 3. Digər Təltifləri və Hərbi Rütbəsi

Abbasqulu bəy rəsmən hərbi rütbə daşısa da, xalq arasında həmişə "**Bəy**" və ya "**Komandır**" kimi çağırılırdı. Onun döşündə daşıdığı mükafatlar onun həm döyüşçü, həm də təşkilatçı kimi gücünü simvolizə edirdi:

- Gümüş Silah (Mükafat Silahı):** Xidmətlərinə görə ona xüsusi naxışlı tapança və ya qılınc hədiyyə edilmişdi (o dövrün hərbi ənənəsinə uyğun olaraq).

- Fəxri Fərmanlar:** Naxçıvan İnqilab Komitəsi tərəfindən bölgənin erməni quldurlarından təmizlənməsindəki "misilsiz xidmətlərinə görə" dəfələrlə təşəkkürnamələr almışdır.

#### 4. Hərbi Taktikasının Özəlliyi

Şadlinski hərbi tarixində "**Xalq müharibəsi**" taktikasının ustası hesab olunur. O, kəndliləri qısa müddətdə intizamlı döyüşçüyə çevirə bilirdi. Onun rəhbərlik etdiyi "Qırmızı Tabor" öz daxili nizam-intizamı və sadıqlığı ilə fərqlənirdi. Hətta düşmən tərəf etiraf edirdi ki, Şadlinskinin kəşfiyyat şəbəkəsi o qədər güclüdür ki, atılan hər addımdan xəbəri olur.

Abbasqulu bəy Şadlinskinin fəaliyyətinin ən parlaq səhifələri məhz **"Qırmızı Tabor"**un təşkili və Türkiyənin xilaskar ordusunun komandanı **Kazım Qarabəkir paşa** ilə qurduğu hərbi-siyasi əlaqələrdir. Bu əməkdaşlıq Naxçıvanın taleyini həll edən əsas amillərdən biri olmuşdur.

#### 1. "Qırmızı Tabor"un Tərkibi və Mahiyyəti

"Qırmızı Tabor" (və ya rəsmi adı ilə *Naxçıvanın Birinci Könüllü Atıcı Taboru*) sıradan bir hərbi hissə deyil, ideoloji cəhətdən fərqli, lakin bir amala – **vətəni qorumağa** xidmət edən insanların birliyi idi.

- Sayı:** Tabor təxminən **200-dən 500-ə qədər** (müxtəlif vaxtlarda dəyişirdi) seçmə döyüşçüdən ibarət idi.
- Döyüşçü Heyəti:** Taborun əsas nüvəsini Vedibasarın və ətraf mahalların yerli türkləri təşkil edirdi. Onlar öz torpaqlarını yaxşı tanıyan, dağ şəraitində döyüşməyə öyrəşmiş peşəkar partizanlar idi.
- Nizam-İntizam:** Baxmayaraq ki, adında "Qırmızı" sözü var idi, taborun daxili qaydaları daha çox milli türk hərbi ənənələrinə və Abbasqulu bəyin şəxsi nüfuzuna söykənirdi. Döyüşçülər bəyə sonsuz sadıqlıq nümayiş etdirirdilər.
- Silahlanma:** Onlar həm çar ordusundan qalan tüfənglərlə, həm də türk qardaşlarının köməyi ilə əldə edilən silahlarla təchiz olunmuşdular.

#### 2. Kazım Qarabəkir Paşa ilə Görüşlər və Əməkdaşlıq

1920-ci illərin əvvəllərində Naxçıvanın vəziyyəti kritik idi. Bir tərəfdən erməni daşnak hücumları, digər tərəfdən bölgənin gələcək statusu ilə bağlı qeyri-müəyyənlik var idi.

- İlk Təmaslar:** Abbasqulu bəy Naxçıvanda olan türk zabidləri və Kazım Qarabəkir paşa ilə sıx təmasda idi. Paşa öz xatirələrində Şadlinski haqqında müsbət fikirlər qeyd etmişdir.
- Strateji İttifaq:** Kazım Qarabəkir paşa anlayırdı ki, Naxçıvanı qorumaq üçün yerli əhalinin dəstəyi və Şadlinski kimi xalq qəhrəmanının nüfuzu şərtidir. Onlar arasında hərbi məsləhətləşmələr aparılırdı.
- Sərhəd Müdafiəsi:** "Qırmızı Tabor" türk ordusu ilə birlikdə Naxçıvanın sərhədlərini (xüsusilə Şərur və Sədərək istiqamətində) qoruyur, erməni quldur dəstələrinin bölgəyə sızmasının qarşısını alırdı.

- Qars Müqaviləsinə gedən yol:** Abbasqulu bəyin fəaliyyəti sayəsində Naxçıvanda Azərbaycanın və Türkiyənin mövqeləri o qədər möhkəmləndi ki, 1921-ci il **Qars müqaviləsində** Naxçıvanın Azərbaycanın tərkibində saxlanması və Türkiyənin ona qarant durması bəndini qəbul etdirmək mümkün oldu.

### 3. Maraqlı Bir Tarixi Fakt: "Qırmızı" Adının Sirri

Bir çox tarixçilər qeyd edir ki, Şadlinski taborunun adındakı **"Qırmızı"** sözü bolşevik ideologiyasına sadıqlıqdan daha çox, bir **"qalxan"** funksiyası daşıyırdı.

Abbasqulu bəy bilirdi ki, Sovet hökuməti bəy nəslindən olanlara şübhə ilə yanaşır. Taborun adını "Qırmızı" qoymaqla o, Moskva və Bakıdakı rəhbərliyin etibarını qazanmışdı. Bu ona imkan verirdi ki, qanuni şəkildə silahlı dəstə saxlasın və öz xalqını həm erməni hücumlarından, həm də bəzən bolşeviklərin özlərinin törədə biləcəyi haqsızlıqlardan qorusun.

### 4. Naxçıvandakı Tarixi Rolu

Kazım Qarabəkir paşa ilə Şadlinskinin birgə fəaliyyəti nəticəsində:

- Sədarək və ətraf kəndlərin tamamilə məhv edilməsinin qarşısı alındı.
- Bölgədə asayiş bərpa olundu.
- Türkiyə ilə Azərbaycan arasında canlı körpü (hərbi və siyasi mənada) yaradıldı.

Abbasqulu bəy Şadlinskinin bu tarixi missiyası onu sadəcə bir "bolşevik komandiri" yox, **Azərbaycanın bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan milli qəhrəman** səviyyəsinə qaldırır.